

Turku Street-O:n kohteet itsenäisyyspäivänä 2017

Kartan on piirtänyt taiteilija Tauno Torpo 1958. Torpo oli tehnyt kaksi vuotta aikaisemmin pergamentin joulunrauhanjulistuksesta, jota säilytetään nykyään kaupungin kassakaapissa. Hän piirsi Turun vaakunnan 1966. Ratamestari Kari Lehto teki täydennykset karttaan ja etsi kohteet rastipisteille.

Suomi
Finland
100

Lähtö Aleksis Kiven patsas

Turkulaisen kuvanveistäjän Wäinö Aaltosen (1894-1966) tekemä patsas kirjailija Aleksis Kivestä (1834-1872) paljastettiin vain muutamia viikkoja ennen talvisodan syttymistä Helsingin Rautatientorilla 10.10.1939. Turkuun saatiin oma veistos, kun Wäinö Aaltonen lahjoitti Helsingin patsaan pohjalta tehdyn kipsiveistoksen, josta kaupungin oli valettava pronssinen muotokuvapää. Muistomerkki pystytettiin alun perin Turun yliopiston päärakennuksen eteen Yliopistonkadulle 21.5.1949, vain vajaa kuukautta ennen kuin hänen kansallisromaaninsa Seitsemän veljeksien innoittamana juosti ensimmäinen Jukolan viesti. Siinä kilpailijat kokoontuivat Helsingin patsaan luokse, josta kuorma-autokuljetuksella heidät vietiin maastoon. Nykyiselle paikalle Turun kaupunginteatterin eteen veistos pystytettiin 1962. Seitsemän veljeksien tuorein teatteriversio sai Turussa ensi-illan 3.10.2017.

10. Minä vuonna Paavo Nurmi juoksi Turussa maailmanennätyksen (3000 m)? 1922

Paavo Nurmen (1897-1973) lasketaan juosseen yhteensä 61 maailmaennätystä. Niistä 20 on hyväksytty viralliseksi ulkoratojen maailmanennätykseksi. Yli puolet ennätyksistä, 34, hän juoksi Yhdysvaltojen hallikiertueella 1925 ja 1929. Näitä ei laskettu virallisiksi ennätyksiksi. Ensimmäisen maailmaennätyksensä Nurmi juoksi 22.6.1921 Tukholmassa. Aika 10 000 metrin juoksussa oli 30.40,2. Ainoa Turussa juostu oli järjestyksessään kolmas. Aika 3 000 metrillä 27.8.1922 oli 8.28,6. Viimeisen virallisen ennätyksensä hän juoksi 24.7.1931 kahdella maililla aikaan 8.59,6. Nurmi voitti yhdeksän olympiakultaa, mutta yhtäkään niistä hän ei saanut maailmanennätysajalla.

11. Mikä alus sijaitsee s/s Wellamon entisellä laituripaikalla? Airisto

S/S Wellamo oli rakennettu 1906. Se liikennöi saaristossa aluksi Turusta Kiilaan Kemiöön ja Kokkilaan Angelniemelle sekä myöhemmin Brändöhön Ahvenanmaalle ja myös Naantaliin. 1960-luvulla laiva toimi kahvilana, kunnes se upposi Aurajokeen 1969 sekä uudestaan siirron yhteydessä Airistolle 1970.

12. Elias Katzin sijoitus 3000 metrin joukkuejuoksussa Pariisin olympiakisoissa 1924? 5

Elias Katz (22.6.1901-24.12.1947) on turkulaissyntyinen olympiavoittaja. Hän voitti Pariisissa 1924 kultaa 3000 metrin joukkuekilpailussa yhdessä Paavo Nurmen ja Ville Ritolan (1896-1982) kanssa. Nurmi ja Ritola ottivat kaksoisvoiton, Katz oli viides ja Sameli Tala 13. Kilpailumuoto jäi Pariisin jälkeen pois olympiaohjelmasta. Toisen olympiamitalinsa hän sai 3000 esteissä, jossa hän oli toinen, vaikka kaatui viimeisellä kierroksella. Hän urheili myös Saksassa juutalaisten urheiluseurassa. Natsien valtaantumisen jälkeen Katz lähti Palestiinaan, jossa hän myöhemmin valmensi israelilaisia urheilijoita, kunnes arabiterroristit murhasivat hänet Gazassa 1947.

13. Porthanin etunimi patsaassa? Henrico

Turun akatemian professoria Henrik Gabriel Porthania (1739-1804) on sanottu Suomen historian isäksi. Hän perusti Turkuun Aurora-seuran. Se julkaisi Suomen ensimmäistä sanomalehteä Tidningar Utgifne af et Sällskap i Åbo 1771 alkaen. Porthanin humanit ja kansallisromanttiset ajatukset loivat pohjan 1800-luvulla alkaneelle kansalliselle heräämiselle. Porthanilla ei ollut edeltäjiensä tapaan korkeaa kuvaa Suomesta ja suomalaisista. Hän halusi kohottaa kansan sivistystä ja parantaa maan elinoloja. Porthanin patsas on ensimmäinen suomalainen henkilömonumentti. Patsaan paljastustilaisuus 9.9.1864 oli suuri kansallinen merkkitapahtuma. Esimerkiksi kouluissa oli vapaapäivä. Juhlaan osallistuivat muun muassa sen aikaiset merkkihenkilöt Johan Vilhelm Snellman (1806-1881), Elias Lönnrot (1802-1884) ja Uno Cygnaeus (1810-1888).

14. Petreliuksen etukirjaimet? *G.A.*

Kunnallisneuvos G. A. Petrelius (1836-1910) sai muistomerkin Turkuun 1915. Sen on suunnitellut Felix Nylund (1878-1940), joka tunnetaan paremmin Helsingin Kolmen sepän patsaasta. Muistomerkkiä on kutsuttu myös nimellä Äiti ja lapsi. Se viittaa Petreliuksen hyväntekeväisyyteen. Hän oli Porissa syntynyt, Turkuun muuttanut teollisuusmies, joka perusti Turkuun monia yrityksiä. Hän omisti Barkerin puuvillakehräämää ja toimi sen johtajana. Lapsettomana miehenä hän lahjoitti jo elinaikanaan paljon hyväntekeväisyyteen, esimerkiksi varat ruotsinkieliselle lastenkodille. Hän testamenttasi omaisuutensa Turun kaupungille, joka kartutti sen avulla taidekokoelmiaan. Testamentin varat kuitenkin hupenivat ensimmäisen maailmansodan jälkeisessä lamassa, mutta vieläkin varoista riittää apua Turun kaupunkikuvan kaunistamiseen.

15. Eläin suihkulähteessä? *Leijona*

Turun kaupunginkirjaston pääoven edustalle pystytettiin vuonna 1924 Gunnar Finnen (1886-1952) suunnittelema leijona-suihkulähde. Sitä on kutsuttu myös Petreliuksen suihkulähteeksi, sillä se rahoitettiin G. A. Petreliuksen (1836-1910) testamenttivaroilla (vrt. 14). Fredric von Rettigin (1843-1914) lahjoittama kirjastorakennus oli valmistunut vuonna 1903. Sen oli suunnitellut hänen vävynsä, arkkitehti K. A. Wrede (1859-1943). Turun nykyinen pääkirjasto valmistui vuonna 2007 ja vuotta myöhemmin vanhan kirjastorakennuksen saneeraus. Suihkulähde valaistiin vuonna 2010.

16. Mikä koulu (teksti seinässä)? *Teollisuuskoulu*

Turussa oli toiminut jo vuodesta 1849 alkaen nelivuotinen Turun teknillinen reaalikoulu. Vuonna 1885 annetun asetuksen mukaisesti koulu muuttui kaksi vuotta myöhemmin Turun teollisuuskouluksi. Opetus oli aluksi ruotsinkielistä. Sampoalinnamäelle koulu muutti vuonna 1903. Toisen maailmansodan aikana koulu muutettiin ensin Turun teknilliseksi kouluksi ja heti perään Turun teknilliseksi oppilaitokseksi, joka oli sekä teknillinen koulu että opisto. Uusimuotoinen toiminta alkoi vasta sodan jälkeen 1945. Ensimmäiset insinöörit valmistuivat pari vuotta myöhemmin. Ammattikorkeakouluksi opisto muuttui 1990-luvulla.

17. Minä vuonna on perustettu Turun Säästöpankki? *1822*

Suomen Pankki oli perustettu 1812. Sen jälkeen ensimmäinen suomalainen pankki oli Turun Säästöpankki. Sen perusti Johan Julin (1787-1853) 1822. Hän oli Erik Julinin vanhempi veli (vrt. 38). Säästöpankin ajatuksena oli auttaa vähävaraisia vaurastumaan ja oppimaan säästäväisyyteen. Pankin ensimmäinen tilitapahtuma oli piikatyön kuuden ruplan talletus. Oma pankkirakennus valmistui 1891 ja se toimi pääkonttorina pankin loppuun saakka 1992. Silloin se liittyi Suomen Säästöpankkiin, joka pankkikriisin yhteydessä pilkottiin vuotta myöhemmin.

18. Numero postilaatikossa? *13*

Turunmaan sairaala perustettiin lahjoitusvaroin 1950. Esimerkiksi Ruotsin Punaiselta Ristiltä saatiin rahaa saariston lasten terveydenhuollon parantamiseksi. Sairaala on tukenut myös turkulaisen laivanvarustajan Carl Gustaf Eschnerin (1805-1853) nimikkosäätiö. Eschner oli aikanaan testamentannut rahaa merimiesten sairaalalle. Sairaalarakennuksen on suunnitellut Erik Bryggman (1891-1955), jonka tunnetuin työ on Turun Ylösnousemuskappeli.

19. Milloin Volter Kilpi muutti (muistolaatan mukaan) tähän taloon? 1919

Kirjailija Volter Kilpi (1874-1939) muistetaan romaanista Alastalon salissa. Se on toisaalta suomalaisen kirjallisuuden merkittävimpiä teoksia ja toisaalta vaikeimmin ymmärrettäviä. Lähes tuhatsivuisen teoksen tunnetuin kohta on Härkäniemen isännän piipun valinta, jossa vierähtää seitsemänkymmentä sivua. Kilpi toimi Turun yliopiston ensimmäisenä ylikirjastonhoitajana 1921-1939. Kilven syntymäkunnassa Kustavissa järjestetään joka kesä hänelle omistettu kirjallisuusviikko. Sen taiteellisena johtajana toiminut Juha Hurme sai viikko sitten kirjallisuuden Finlandia-palkinnon.

110. Puhelinnumero ylhäällä talon seinässä? 976

Jugendtyylinen Alku-talo valmistui 1912. Seinässä oleva puhelinnumero oli Kiviteollisuusosuuskunnan konttoriin. Alku oli kivityöläisten muodostama osuuskunta, jossa työntekijät pääsivät hyötymään rakentamisen tuotoista. He olivat muun muassa rakentaneet Mikaelinkirkon edustan kiviportaait kaiteineen. Vaurastunut osuuskunta osti tontin ja rakensi siihen kivityömiesten asuintalon. 70 asunnosta riitti muillekin ammattiryhmille. Talon suunnitteli Alexander Nyström (1869-1926), johon kivityömiehet olivat tutustuneet Mikaelinkirkon portaiden suunnittelijana. Nyströmin töihin kuuluivat myös Betanankirkon (vrt. 44) ja Volter Kilven talon (vrt. 19).

111. Mikä esine talojen välissä (aidan takana)? Ankkuri

Partiotoiminta vapautui Suomessa Venäjän maaliskuun vallankumouksen jälkeen. Turussa toimi erilaisissa muodoissa jopa yhdeksän eri lippukuntaa 1917 (vrt. 35, 44). Viiden toiminta jatkuu edelleen. Alun perin lippukuntia perustettiin koulujen yhteyteen, Turun Partio-Sissien juuret ovat Turun Suomalaisessa Yhteiskoulussa, kuten tyttölippukunta Auran Tyttöilläkin. Kouluissa oli ollut partiotoimintaa jo ennen kuin venäläiset lakkauttivat toiminnan 1911. Turun Partio-Sissit hankki toimipaikkansa Eskelinkadun päästä 1959.

112. Lilja-patsaan vuosiluku (kyltti maassa)? 1928

Liljan patsas on Wäinö Aaltosen (vrt. lähtö) tekemä. Se oli Turun kaupungin ensimmäinen julkinen taidehankinta. Ylioppilaslakin Lilja sai päähänsä ensi kertaa keväällä 1929, kun turkulaiset ylioppilaat päättivät, että Turkuun tarvitaan Mantan lakitusta vastaava perinne. Patsaan pesemisen vappukuntoon aloitettiin vasta 1960-luvun lopulla.

113. Vuosiluku laatassa (sillan pylväs)? 1907

Turun palon 1827 jälkeen rakennettiin väliaikainen silta Aurakadun ja Kristiinankadun puoliväliin proomujen varaan. Kiinteä silta saatiin käyttöön 1831. Alinen silta oli puusta, mutta sen perustana olivat kiviset silta-arkut, joiden takia siltaa kutsuttiin yleisesti kivilaksiksi. Vanha silta palveli liikennettä 1906 saakka. Tosin vuonna 1892 se oli jonkin aikaa pois käytöstä, kun kaasuputkia asentaneen työmiehen piipusta oli juuri tervattu sillankansi leimahtanut liekkeihin. Liikenne sillalla kuormittui vähitellen ja paikalle ryhdyttiin 1904 suunnittelemaan rautasiltaa. Uusi Alasilta valmistui 1907. Auransillaksi se ristittiin 1923. Sillalla kulki raitiovaunut 1949 saakka.

114. Adolf Ehrnroothin syntymävuosi? 1905

Jalkaväenkenraali Adolf Ehrnrooth (1905-2004) oli Mannerheim-ristin ritari ja veteraanien puolestapuhuja viimeisinä vuosinaan. Hänet muistetaan sanoistaan, että Suomi on hyvä maa, se on puolustamisen arvoinen maa ja sen ainoa puolustaja on Suomen oma kansa. Ehrnrooth toimi jatkosodan ratkaisutaisteluissa jalkaväkirykmentin komentajana Karjalan kannaksella. Niistä ansioistaan hän sai Mannerheim-ristin numero 162 ja hänet ylennettiin everstiksi heinäkuussa 1944. Hän siirtyi kenraaliluutnanttina reserviin vuonna 1965. Jalkaväenkenraaliksi hänet ylennettiin itsenäisyyspäivänä 1980. Vain YK-tehtävissä kunnostautunut Armas-Eino Martola (1896-1986) on saanut hänen jälkeensä kenraaliylennyksessä kunnioitusta osoittavan jalkaväki-etuliitteen. Martola oli puolestaan ennen jääkäriaikaansa ehtinyt käydä koulua ja toimia partiossa Turussa. Ehrnrooth asui eläkevuosinaan Kaksikerrassa ja kuoli 99-vuotiaana Hirvensalon Karinakodissa.

21. Vuosiluku sokkelissa? 1903

Turun ensimmäinen, tuhannen kuution vesitorni valmistui 1903 Vartiovuorenmäelle aivan Tähtitornin viereen. Vettä pumpattiin sinne ensin Kaarningon pohjavesilaitoksesta Kaarinasta ja myöhemmin Aurajoesta Halisista. Ryssänmäelle, nykyiselle Yliopistonmäelle rakennettu vesilinna korvasi Vartiovuoren säiliön 1941. Vanha pumppuhuone oli laitoksen ainoa maanpäällinen osa ja on edelleen pystyssä. Myös maanalaiset altaat ovat edelleen tallella ja ne on kunnostettu näyttelytiloiksi. Tilat ovat Åbo Akademin säätiön omistuksessa. Säiliöiden päällä olevalla kummulla on laatta, joka kertoo merenpinnan olleen sillä korkeudella 5000 vuotta e.Kr, ja kummun juuressa on toinen laatta, joka kertoo tasosta 4000 vuotta e.Kr.

22. Montako valkoista "pilaria" seinässä? 10

Reginantaloon ovat suunnitelleet 1927-1928 arkkitehtiveljekset Bertel Jung (1872-1946) ja Valter Jung (1879-1946). Toinen heidän tunnettuja rakennuksiaan Turussa on 1928 valmistunut Rettigin palatsi. Vuotta myöhemmin valmistuneessa Reginantalossa on 60 asuntoa. Parhaiten talo tunnetaan Casagranden leluliikkeestä, joka on toiminut samalla paikalla 1930 saakka.

23. Minä vuonna Samppalinnan maauimala on valmistunut? 1955

Samppalinnan maauimalan rakennustyöt alkoivat louhinnalla 1953, harjakaisia vietettiin 1954, yleisölle se avattiin juhannukseksi 1955 ja viralliset vihkiäiset olivat 1956. Maauimala suunniteltiin alun perin Helsingin olympialaisten 1952 uimalajeja varten. Uintien sijaan Turku saikin neljä jalkapallopelejä, joita varten rakennettiin Kupittaan stadion. Olympiavoittaja Unkari pelasi ensimmäisen pelinsä Kupittalla.

24. Montako Munkkihahmoa? 3

Pyhän Olavin dominikaaniluostari rakennettiin Kaskenmäen rinteeseen 1200-luvulla, samoihin aikoihin Tuomikirkon kanssa. Luostari vaikutti Turussa 300 vuoden ajan. Tulipalo tuhosi luostarin 1537 ja viimeistään uskonpuhdistus päätti dominikaanien toiminnan Turussa. Kimmo Ojaniemen (1957-) pronssiveistos osoittaa paikan, jolla luostari sijaitsi. Kolmen pronssisen dominikaanimunkin siluettit katsovat kohti Tuomiokirkkoa.

25. Vuosiluku patsaan jalustassa? 1898

Boren puiston patsas Jäinen meri on Turun talvimerenkulun muistomerkki. Patsaan jalustaan kaiverrettu päivämäärä 27.1.1898 kertoo talvimerenkulun alkaneen siitä, kun samalle paikalle Aurajoen rantaan saapui matkustajahöyrylaiva S/S Bore. Laiva aloitti turkulaisen talvimerenkulun kahta päivää myöhemmin lähtemälle Aurajoesta kohti Tukholmaa. Patsaan jalustassa lukee merikapteeni August Uppmanin (1837-1918) nimi. Hän oli perustanut Höyrylaivaosakeyhtiö Boren Turkuun 1897. Yksi perustajista oli tupakkatehtailija Fredric von Rettigin (1843-1914) (vrt 15). Uppmanilla oli suuri merkitys siihen, että Turusta tuli merkittävä satamakaupunki myös talvella. 1895 suuriruhtinaskunnan talviliikennekomitea oli päättänyt siihen, että talvimerenkulku on keskitettävä lähelle avomerta Hankoon. Turkua ei otettu huomioon, mutta komiteassa istunut Uppman jätti eriävän mielipiteen, koska hänen mielestään saaristo tarjosi parhaat talvisatamat. Kun Uppmania ei uskottu, turkulaiset toimivat omin päin ja perustivat Boren. Valtiovalta joutui tunnustamaan 1900-luvun alussa, että saaristoväylä pysyy kovina pakkastalvina paremmin auki kuin avomeriväylä. Bore oli alun perin perustettu pelkästään henkilöliikennettä varten, se oli pitkään mukana Silja Linessa, mutta nykyään se on keskittynyt rahtiliikenteeseen ja on osa Rettig Groupia. Patsaan tekijää Raimo Utriaista (1927-1994) ei voi pitää turkulaisena, vaikka hän ehti opiskella matematiikkaa Turun yliopistossa ja käydä Turun piirustuskoulua ennen siirtymistään Teknilliseen korkeakouluun Helsinkiin.

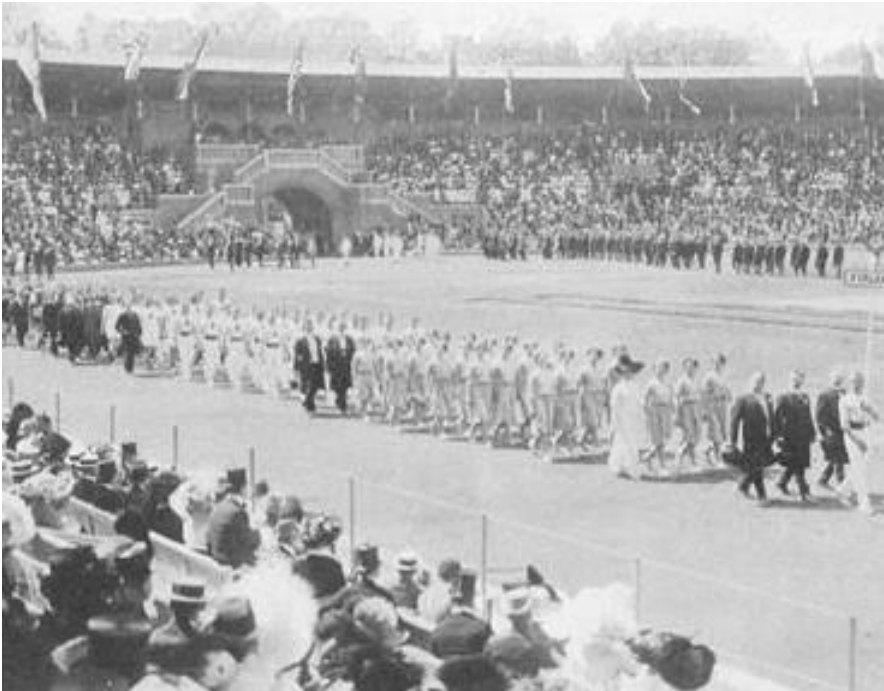
26. Vuosiluku seinässä? 1933

Martinkirkko valmistui 1933. Kirkon vihkiäiset järjestettiin Lutherin syntymän 450-vuotispäivän kunniaksi 12. marraskuuta 1933. Turku oli jaettu 1921 neljään seurakuntaan, joista yksi oli Martinseurakunta. 12 vuotta myöhemmin valmistunut kirkko nimettiin seurakunnan tavoin Martti Lutherin (1483-1546) mukaan. Jatkosodan ensimmäiset pommitukset 1941 tuhosivat lähes koko Martin kaupunginosan. Yhdessä päivässä tuhoutui 101 puutaloa ja 18 kivitaloa. Kirkko säilyi kuin ihmeen kaupalla, vaikka ikkunat lensivät pommin voimasta säpäleiksi ja kipinät ehtivät sytyttää alttarin tuleen. Kirkon ympäristön jälleenrakentaminen pääsi vauhtiin toden teolla vasta 1950-luvulla. Vuonna 2017 juhliitaan Lutherin käynnistämän reformaation 500-vuotista merkkivuotta. Itsenäisen Martinseurakunnan aika voi sen sijaan päättyä jo ensi vuonna, kun Turun ja Kaarinan seurakuntia yhdistetään.

27. Bror Wibergin maalimäärä Tukholman olympiakisoissa? 2

Bror Wiberg (1890-1935) oli turkulaissyntyinen jalkapalloilija, joka oli mukana Suomen joukkueessa Tukholman olympialaisissa 1912. Hän pelasi Suomen kaikki neljä peliä ja teki kaksi maalia, Italiaa ja Venäjää vastaan. Suomi voitti molemmat pelit ja sijoittui kisoissa neljänneksi. Suurta huomiota sai Suomen 2-1-voitto emämaa Venäjältä, varsinkin kun pelin jälkeen voittosalkoon oli nostettava Venäjän lippu. Ruotsalaiset toimitsijat tulivat kuitenkin palkintoseremoniassa avuksi nostamalla pahvilapun, jossa luki Finland vunnit. Jo kisojen avajaisissa oli ollut kiistaa lipusta, kun Venäjän joukkueen perässä marssineet suomalaiset olivat tempaisseet matkan varrelta oman rivistönsä kärkeen helsinkiläisen naisvoimisteluseuran lipun. Suomi saavutti Tukholmassa yhteensä 26 mitalia ollen tilastossa neljäs. Hannes Kolehmainen (1889-1966) voitti kolme kultaa, 5000 ja 10000 metrillä sekä maastajuoksussa. Kaksi kiekonheiton kultaa voitti Armas Taipale (1890-1976), joka vietti Yhdysvalloista paluunsa jälkeen viimeiset vuodet Turun Ukkokodissa ja on haudattu Turkuun.

28. Turun Palloseuran maaliluku? 7

TPS voitti ensimmäisen jääkiekon Suomen mestaruutensa 1956 kaksiosaisessa loppuottelussa. Hämeenlinnan Tarmo lyötiin kotona Urheilupuiston yleisurheilukentän vieressä olevassa Montussa 7-2 ja vieraissa 9-3. Seuraavaa mestaruutta piti odottaa 1976 saakka. Se oli ensimmäinen vuosi SM-liigaa, jossa pelattiin silloin kaksiosainen finaalisarja. TPS voitti molemmissa peleissä Tapparan, kotona Kupittaalla 4-1 ja vieraissa 2-1. Yhteensä TPS on voittanut mestaruuden 11 kertaa.

29. Montako savupiippua rakennuksessa? 5

Turun palolta 1827 säästyneestä Luostarimäen alueesta tehtiin käsityöläismuseo 1940. Puutalot on rakennettu 1700-luvun lopussa ja 1800-luvun alussa. 1900-luvun alussa oli jopa ajatuksia huonokuntoisten talojen purkamisesta. Turun Metsänkävijöille oli toimitila Luostarimäelle kahdessa eri paikassa 1935-1940 ja 1941-1945.

31. Osakeyhtiön nimi talon seinässä? *Manilla*

Nykyään kulttuurikeskuksena toimiva Manilla muistetaan Suomen ensimmäisenä köysitehtaana. Tehdas toimi Aurajoen rannassa 1929 alkaen aina 1980-luvulle saakka. Sitä ennen Manillassa toimi viinatehdas, jonka oli perustanut 1866 Skotlannissa syntynyt David Cowie (1802-1874). Viinatehtaan toiminta jatkui aina 1910-luvulle saakka. Siviili-insinööri Cowie tuli Suomeen alun perin töihin Fiskarsin konepajalle. Hän oli perustamassa Turkuun 1843 konepajan, jossa tehtiin laivojen höyrykoneita. Hänen kumppaninsa myi 1857 osuutensa konepajasta Erik Julinille (vrt. 38), jonka veli Johan Julin (vrt. 17), silloin jo von Juliniksi aateloitu ja vuorineuvos, oli Cowielle tuttu Fiskarsin omistajana. Cowie myi osuutensa konepajasta 1862 toiselle skotlantilaiselle, William Crichtonille (1827-1889). Hänestä tuli turkulaisen laivanrakennuksen uranuurtaja. 1800-luvulla perustetusta Crichton & C:o:sta on kehittynyt monien vaiheiden jälkeen nykyinen telakkayhtiö Meyer Turku.

32. Ravintolan nimi? *Korkki*

Korkki-ravintolan nimi on perua rakennuksessa toimineesta korkkitehtaasta. Kaupunginarkkitehti Arthur Kajanuksen (1850-1904) suunnittelema kolmikerroksinen tehdasrakennus valmistui 1893. 12 vuotta aikaisemmin tukholmalainen August Wicander (1836-1891) oli perustanut yhden monista korkkitehtaistaan Turkuun. Korkkitehtaan toiminta loppui 1920 ja talo siirtyi kaupungin omistukseen. Ennen korkkitehdasta samalla paikalla sijaitsi 1784-1856 TYKS:n edeltäjä Turun Lasaretti, joka on Suomen vanhin edelleen toiminnassa oleva sairaala. Sairashuoneenkatu on saanut nimensä sen mukaan. Samoilla kulmilla oli sijainnut jo 1675 alkaen 40-paikkainen vaivaistalo ja hospitaali. Nykyään korkkitehtaan talo on Turun käräjäoikeuden ja ulosottolaitoksen käytössä.

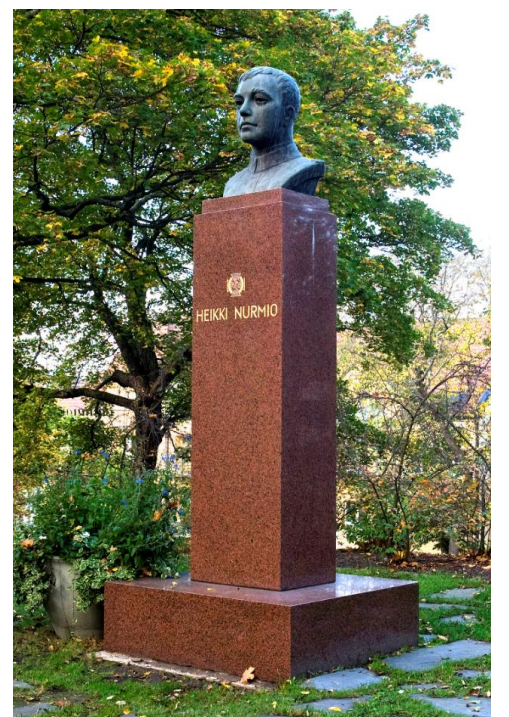

33. Vuosiluku laatassa (sillan pylväs)? 1956

Siltaa pitkin Turusta päästiin ensimmäisen kerran tois puolelle jokea 1414. Ensimmäinen silta vei Suurtorilta Hauensuonon niemelle, johon syntyi Vähätori. 1700-luvulla keskellä siltaa oli pörssihuone, joka toimi myöhemmin satamakonttorina ja kirjakauppana. Silta paloi kaupungin mukana 1827, ja uusi rakennettiin neljä vuotta myöhemmin. Puusilta korvattiin rautasilalla 1899. Vaikka nykyinen silta muistuttaa vanhaa, se rakennettiin kuitenkin kokonaan uudestaan kaista kerrallaan 1951-1956.

34. Nurmion etunimi? *Heikki*

Jääkärieversti Heikki Nurmio (1887-1947) tunnetaan Jääkärimarssin sanoittajana. Hänen kerrotaan kirjoittaneen sanat hiekkarannalla nykyisen Latvian alueella, jossa jääkärit palvelivat 1917. Nurmio voitti marssilaulun sanoituskilpailun ja teksti salakuljetettiin Suomeen, jossa Sibelius (1865-1957) sävelsi marssin muutamassa päivässä. Ensiesitys järjestettiin jääkärien illanvietossa Liepājassa 28.11.1917. Jääkärimarssi kuultaneen jälleen tänään, kun se soitetaan tasavallan presidentin itsenäisyyspäivän vastaanotolla sotaveteraanien saapuessakin linnaan. Pihlajavedellä syntynyt Heikki Nurmio oli muuttanut jo lapsena Raisioon. Ylioppilaaksi hän kirjoitti Turun suomalaisesta reaaliylyseosta. Ennen jääkäriaikaa hän toimi opettajana eri puolilla Suomea, muun muassa Turun suomalaisessa yhteiskoulussa. Nurmio palveli Kuninkaallisessa preussilaisessa jääkäripataljoona 27:ssä 1916-1918. Hän saapui jääkärien pääjoukon mukana Vaasaan vapauttamaan Suomea 25.2.1918. Talvi- ja jatkosodassa hän ei enää osallistunut rintamatehtäviin, vaan toimi sotahistoriallisen toimiston päällikkönä. Nurmio on haudattu Raisioon. Heikki Nurmion 1962 valmistuneen muistomerkin on veistänyt presidentti Kyösti Kallion (1873-1940) poika Kalervo Kallio (1909-1969).

35. Maaliskuun päivä ikkunan julisteessa? 28

Turun Partioijat perustettiin 28. maaliskuuta 1917. Siihen kuului kolme joukkuetta. Ensimmäisen oli Turun suomalaisen klassillisen lyseon, toinen realilyseon ja kolmas yhteiskoulun partioijat (vrt. 111). 1920-luvulle tultaessa toisen joukkueen toiminta oli hiipunut ja pojat siirtyneet ensimmäiseen joukkueeseen, jonka nimeksi tuli 13.10.1923 Puhurin Pojat. Nimivaihtoehtoina olivat olleet Pämpän Pojat, Polun Polkijat ja Turun Metsäveikot. Puhurin Poikien kolo (kuvassa) oli 1930-luvulla Maalaisten talossa Humalistonkadulla.

36. Kirjain sanan "Heidekens" edessä (teksti seinässä)? V

Tohtori Carl Gustaf von Heideken (1856-1914) perusti Turkuun yksityisen synnytyslaitoksen 1890. Sairaala toimi alusta saakka Sepänkadun ja Sirkkalankadun, silloisen Arseninkadun, kulmassa. Nykyinen jugendtyylinen sairaalarakennus valmistui 1900 ja Sepänkadun puolelle tehty lisäsiipi 1929. Sairaalassa ollut käsikäyttöistä potilashissiä on sanottu Turun ensimmäiseksi henkilöhissiksi. Ennen sairaalan sulkemista 1995 siellä ehti syntyä yli 100 000 turkulaista. Jo 1970-luvulta saakka puolet turkulaisista on syntynyt Tyksissä. 1953 saakka Turussa toimi lisäksi Seikon synnytyslaitos, viimeksi Brahenkadulla. Turkulaisia on syntynyt myös saaristolaisille tarkoitettu Turunmaan sairaalassa Kaskenkadulla.

37. Mikä oli presidentti Mauno Koiviston turkulainen partiolippukunta? *TuMe*

Mauno Koivisto (1923-2017) kertoo kirjassaan Koulussa ja sodassa, miten Setu Henriksson (vrt. 44) järjesti ohjelmaa Turun Metsänkävijöissä. Koivistolle oli jäänyt mieleen, miten Henriksson oli näyttänyt elokuvia käsin veivattavalla filmikoneella. Koivisto kertoo myös Jänissaaren 1936 partioleiristä, jossa pojat olivat radiosta kuunnelleet pettyneinä Berliinin olympiakisojen 5000 metrin juoksua, kun Suomi sai vain kaksoisvoiton. Koivisto on mukana kuvan leiriruokailussa.

38. Patsaan henkilön etunimi? *Erik*

Erik Julin (1796-1874) oli aikansa monipuolinen liikemies Turussa. Sen lisäksi, että hän toimi kaupunginapteekkarina, hän omisti konepajan ja toimi telakan johtajana. Julinin suurin ansio lienee kuitenkin Turun ensimmäisen vapaapalokunnan perustaminen 1838. VPK:n täyttäessä 50 vuotta 1888 Turun kaupunki lahjoitti sille tontin oman talon rakentamiseen. Karl Viktor Reiniuksen (1862-1936) suunnittelema VPK:n talo valmistui 1892, josta saakka se on toiminut juhlatilana.

39. Mihin vuoteen asti Fredrika Bremer eli täällä (laatta seinässä)? *1804?*

Kirjailija Fredrika Bremer (1801-1865) syntyi Tuorlassa Piikkiössä, mutta jo kolmevuotiaana muutti vanhempiensa mukana Ruotsiin. Bremer menestyi kirjailijana, mutta aikansa naisasianaisten hänen yhteiskunnalliset kannanottonsa herättivät vastustusta. Bremer oli edelläkävijä kiertäessään naisena yksin maailmaa. Hän ihaili Yhdysvaltoja, mutta ei hyväksynyt siellä harjoitettua orjuutta. Bremer kävi 1851 Kuubassa. Kuva on hänen muistomerkistään Havannassa.

41. Mihin kellonaikaan Föri aloittaa liikennöinnin kesäaikaan? *6.15*

Föri on edelleen sama jokilautta kuin liikenteen alkaessa 1904 telakkarannan ja Barkerin tehtaanrannan välillä. Lautta oli rakennettu Turussa Vulcanin telakalla vuotta aikaisemmin. Föri kulki 1950-luvulle saakka haloilla ja höyryvoimalla, sen jälkeen dieselillä. Viime keväänä Föri oli remontissa, kun kaksi dieselmoottoria korvattiin sähkö-moottoreilla. Huhtikuun lopulla Föri nosti Turun maailmankartalle, kun BBC uutisoi uudistuneen kaupunkilautan avajaisista. Föriä kutsuttiin aikaisemmin aliseksi föriksi erotuksena nykyisen Myllysillan kohdalla kulkeneeseen toiseen, yliseen föriin. Se oli aloittanut toimintansa jo 1856 ensin sotuveneena ja 1880-luvulta alkaen höyrylauttana. Ylinen föri tuli tarpeettomaksi Martinsillan valmistuttua 1940.

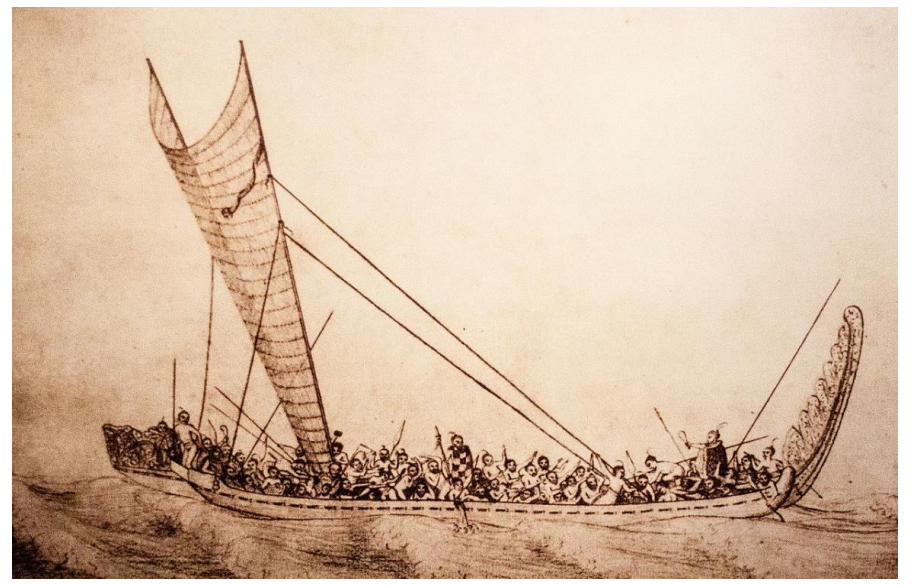
42. Milloin Urheilupuiston hyppymäki rakennettiin? *1922*

Hyppymäessä kilpailtiin vuoteen 1951 saakka. Hyppyt kantoivat parhaimmillaan lähes parikymmentä metriä. Lahonnut hyppymä purettiin 1950-luvun lopulla Urheilupuiston saunan polttopuiksi.

43. Herman Spöringin syntymävuosi? 1733

Herman Spöring (1733-1771) on ensimmäinen suomalainen, joka on käynyt Australiassa ja Uudessa Seelannissa. Hän seurasi aluksi isäänsä, Turun akatemian professoria Herman Spöring vanhempaa (1701-1747) ja opiskeli lääketiedettä Turussa. Uppsalassa hän innostui Carl von Linnén (1707-1778) ohjauksessa luonnontieteistä, mutta lähti kuitenkin merille. Spöring pääsi taitavana piirtäjänä tutkijoiden avustajaksi James Cookin (1728-1779) ensimmäiselle tutkimusmatkalle vuonna 1768. Oheisen kuvan hän teki Uudesta Seelannista. Matkalla hän hyödynsi Lontoossa oppimiaan kellosepän taitojaan. Paluumatkalla Spöring sairastui punatautiin ja kuoli. Hänet haudattiin Intian valtameren. Rettigin palatsin seinän vitriinissä oleva kivi on Uuden Seelannin edustalta olevalta pieneltä saarelta, jonka Cook nimesi Spöringin mukaan.

44. Montako luonnonkiveä Betanian muistolaatassa? 23

Turun Metsänkävijöiden juuret ovat Betaniassa. Partiolippukunnan 1925 perustanut Einar Henriksson (1888-1963) oli aloittanut jo 1912 kristillissosiaalisen Poikaliiton nimissä toiminnan Kaupunkilähetys Betanian työkeskuksessa. Venäjän maaliskuun vallankumouksen jälkeen oli mahdollista aloittaa Suomessa partiotoiminta. Henriksson perusti keväällä 1917 Betanian Pojat -nimellä partio-osaston. Mukaan tuli lähes 200 poikaa, entisiä Poikaliiton poikia. Vuoden mittaan poliittinen levottomuus lisääntyi, ja kun pojat olivat lähes kaikki lähialueen työläiskodeista, toiminta loppui vanhempien vakaumuksen vastaisena. Poikaliiton toiminta kuitenkin jatkui. Henriksson itse riitaantui Betanian johdon kanssa ja siirtyi Raittiusyhdistys Toivo II:n poika- ja nuorisotyön johtoon, jossa hän perusti partiolippukunta Turun Soihtu-Pojat 1925. Monet Soihtu-Poikien partiolaiset olivat olleet mukana jo Betanian Poikaliitossa. Seuraavana vuonna nimi vaihtui Turun Metsänkävijöihin. Yhdistyksen tiet erosivat kuitenkin jo 1930-luvun alussa niin Henrikssonin kuin Toivo II:n kanssa. 1908 valmistunut Betanian kirkko toimi Martinkirkon valmistumiseen saakka seurakunnan ensimmäisenä kirkkona 1921-1933. Kirkko tuhoutui talvisodan pommituksissa 25., 27. joulukuuta 1939, 4. tammikuuta ja 4. helmikuuta 1940.

45. A. F. Airon muistolaatassa oleva vuosiluku? 1898

Aksel Airo (1898-1985) syntyi Turussa ja kirjoitti ylioppilaaksi Turun suomalaisesta lyseosta 1917. Airo osallistui kouluaikana partiotoimintaan 1911 Turussa. Airo ei kuulunut Saksaan sotilaskoulutusta hakemaan lähteneisiin jääkäreihin. Hän sai 1920-luvulla sotakorkeakoulutuksensa Ranskassa. Airo tuli tunnetuksi talvi- ja jatkosodan päämajoitustestarina. Hän toimi koko sota-ajan operatiivisena johtajana, johon marsalkka Gustaf Mannerheim (1867-1951) luotti. Airosta oli tullut Mannerheimin luottomies jo ennen sotaa puolustusneuvoston sihteerinä. Airo yleni kenraaliluutnantiksi, mutta häntä ei koskaan ylennetty täydeksi kenraaliksi. Itsenäisyyspäivänä 1982 hänelle kuitenkin myönnettiin äärimmäisen harvinainen kunniamerkki: Suomen Valkoisen Ruusun suurristi miekkojen kera. Martti Turtolan Airo-kirjassa (1997) on kenraalin 60-vuotisjuhlakuva. Siinä Airo istuu sylissään tyttärensä poika Heikki. Hän on Heikki Peltola, maajoukkuesuunnistaja ja Kouvolan Rastin ankkuri, joka toi seuransa Jukolan viestissä toisena maaliin 1984 ja 1986.

51. Kuinka monta punaista Muumiliukumäkeä? 2

Muumileikkipuisto on Vilkkilänmäellä. Vanhimmat maininnat Vilkkilästä on 1400-luvulta. Vielä 1800-luvulla Vilkkilän torppa viljeli ympäristön peltoja. Asutuksen laajentuessa Vilkkilänmäki ja Tonttumäki jätettiin rakentamatta ja niistä tuli kaupunkilaisten retkeilykohteita ja lasten leikkipaikkoja. Kissoistaan tunnettu Vilkkilä on sen sijaan Lammilla Hämeessä. Vilkkilänmäen muumiaiheinen leikkipuisto avattiin 2014. Muumien luoja Tove Jansson (1914-2001) valittiin marraskuussa 2017 vuosisadan suomenruotsalaiseksi. Muumien luoja sai lähes 40 prosenttia äänistä Folktingetin järjestämässä verkkoäänestyksessä.

Maali (50) Vuosiluku monumentissa? 1917

Antti Louhiston (1918-1989) suomalaisesta graniitista veistämä obeliski on 40 vuotta vanha. Turun joukko-osastojen kyllä lahjoittivat veistoksen itsenäisyyden 60-vuotisjuhlissa. Vuosiluvun lisäksi obeliskiin on kirjoitettu Pienen maan suurin voima on yksimielisyys, puhtain aseinen puhtaan asian puolesta. Obeliskia koristava Suomen valtiollinen tunnus, pronssinen leijona varustettiin kesällä 2008. Pari vuotta myöhemmin se korvattiin uudella. Alkuperäistä ei ole koskaan saatu takaisin.

